

T. 11–12. – Istorija Rossii s drevneqshih vremen. – 671 s.

13. Solov'ev S. M. Sochinenia v 18 kn. / S. M. Solov'ev [Otv. red.: I. D. Kovalchenko, S. S. Dmitriev]. – M.: Misl, 1990. – Kn. VII. – T. 13–14. – Istorija Rossii s drevneqshih vremen. – 701 s.

14. Eyn'gorn V. Ivan Andreevich Shmatkovskiy protopop gluhvskiy i ego snoshenia s moskovskim pravitel'stvom. 1653–1676 gg. Stranichka iz istorii malorusskogo duhovenstva / V. O. Eyn'gorn. – K., 1892. – 19 s.

15. Eyn'gorn V. Otstavka Ordina–Nashokina i ego otnoshenie k malorossiyskomu voprosu / V. O. Eyn'gorn. // Jrnal Ministerstva narodnogo prosvesheniya. – 1897. – Ch. CCCXIV. – Noyabr. – Otd. 2. – S. 118–169.

16. Eyn'gorn V. Oherki iz istorii Malorossii v XVII v. Snoshenia malorossiyskogo duhovenstva s moskovskim pravitel'stvom v carstvovanie Alekseyf Michalovicha / V. O. Eyn'gorn. – M., 1899. – 1104 s.

Тарасов С. В., кандидат історичних наук, доцент кафедри історичних дисциплін, Маріупольський державний університет (Україна, Маріуполь), degterenko777@ukr.net

Роль українського духовенства в подіях Руїни в російській дореволюційній історіографії

Аналізується роль, яка була зіграна українським духовенством, у подіях Руїни. Робиться висновок про її об'єктивну оцінку російською дореволюційною історіографією. Акцентується увага на розкол в українському духовенстві та на прихильність білого духовенства промосковської політичної орієнтації, що були відзначені російською історіографією. Зазначається особливе політичне вплив українського духовенства в період правління гетьмана Д. Многогрішного.

Ключові слова: Руїна, “Малоросійська смута”, українське духовенство, Київська митрополія, Московській патріархат, українська козацька держава, Гетьманщина, боротьба партій, автономія, інкорпорація, російська історіографія.

Tarasov S. V., Candidate of sciences (Histori), Associate Professor of Historical Disciplines Chair, Mariupol state University (Ukraine, Mariupol), degterenko777@ukr.net

A role of the Ukrainian clergy is in the events of Ruin in Russian pre-revolution historiography

The role played by the Ukrainian clergy in Ruina events is analyzed. Ruina is very important period in the history of Ukrainian society and Ukrainian Cossack state. The events of that time determined the historical fortune of Ukraine some centuries in advance. The research of the historical experience of Ruina is important both in scientific and practical connection. In that period the Ukrainian clergy, certainly, had to play an important role in political life. That's why the clergy of Getmanshina and its political work caused a great interest from the direction of pre-revolutionary Russian historical science. Among the Russian historians that topic was developed by S. Soloviev, G. Carпов, metropolitan Macariy (Bulgacov), E. Zamyslovskiy, P. Matveev, D. Illovayskiy, V. Eyn'gorn, I. Rosenfeld.

In the period of “smuta” the representatives of that class had a significant social influence because of the authority in the Cossack state and in the society of that time they were notable for their education and political proficiency, and some represented themselves as talented political agitators. But in the process of autonomy loss of Ukraine in the period of her incorporation by Russia, the clergy had to be definitely deprived of its political influence. The works of Russian historians illustrate that process rather evenly.

Keywords: Ruina, “Malorossiyskaya smuta”, the Ukrainian clergy, Kiev archdiocese, Moscow patriarchy, the Ukrainian Cossack state, Getmanshina, parties struggle, autonomy, incorporation, Russian historiography.

* * *

УДК930.8(477)

Ткаченко І. В.

кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології, Інститут філософської освіти і науки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), vladimir1303@yandex.ru

ДО ПИТАННЯ ПРО СИСТЕМУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Розглядається культурна спадщина України як структурний елемент загальнолюдської системи культурної спадщини. Підкреслюється, що існуючий у сучасній науці підхід, який відштовхується “від реальної дійсності”, часом є необґрунтованим, оскільки аналіз роліової участі, значення та впливу культурної спадщини на історико–культурний розвиток нації має носити системний підхід, а культурну спадщину доцільно розглядати як єдину, цілісну динамічну систему.

Ключові слова: культура України, історія культури України, культурний спадок України, система культурних цінностей України.

Конституція України у ст. 54 проголошує, що культурна спадщина нашого народу охороняється державою, що забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, які становлять культурну цінність [1]. Наявність саме цієї норми в Основному Законі нашої держави є повністю обґрунтованою, оскільки національна культура українського народу через її самобутність є невід'ємною складовою світової культури. Культура нашого народу своїм корінням сягає в сиву давнину, коли й було закладено підвалини нашого сталого культурного розвитку. Тут покажемо є навіть той факт, що нині лише на державному обліку перебуває 152 тис. пам'яток культурно–історичної спадщини, з яких 56 тис. – пам'ятки історії, 7 тис. – пам'ятки монументального мистецтва, близько 15 тис. – пам'ятки містобудування та архітектури [2].

У той же час, у теоретичному та науково–практичному аспектах, об'єктивно наявною є недостатність розробки проблемних питань сприйняття культурної спадщини українського народу, саме як цілісної системи. Це, на наше переконання, обумовлено відсутністю належного визначення на науковому рівні основних факторів впливу в контексті сучасного стану трансформації культури та сприйняття культурної спадщини українського народу як єдиної, цілісної історико–культурологічної системи.

Актуальність теми дослідження безпосередньо обумовлена об'єктивно наявною позитивною тенденцією до збільшення зацікавленості значного прошарку національно свідомого корінного населення нашої держави до культурної спадщини українського народу та його роліової функції у світовому культурному спадкові. Культурна спадщина народу є найважливішою частиною його культури, її корінням, базисом, фундаментом. Нажаль, сприйняття нашої культурної спадщини через певні соціальні, економічні та політичні чинники постійно трансформується, а її значення, як це не прикро констатувати, постійно нівелюється через штучний політично заангажовані підходи певних суб'єктів політичного протистояння у державі.

Досить часто сьогодні, як і протягом усієї радянської доби, об'єкти культурної спадщини, незалежно від їхньої реальної цінності, набувають певного політичного підтексту, залежно від політичної кон'юнктури. Це призводить до зміни оцінки (переважно у тимчасовому сприйнятті народу) їх історико–культурного значення, їхньої цінності для нації, що вочевидь є неприпустимим. Залежно від політичних уподобань, що тимчасово превалюють у суспільстві в цілому чи у певних його прошарках, конкретні об'єкти культурної спадщини набувають позитивного або негативного сприйняття. І хоча таке сприйняття у подальшому, як правило, зазнає суттєвих змін, самі культурні цінності, що належать до культурної спадщини народу, теж зазнають штучних трансформацій, а в багатьох випадках і непоправних втрат. Отже, вочевидь, виникає негайна потребав збереженні культурної спадщини українського народу як єдиної, самобутньої, взаємопов'язаної системи, яка є однією із базових підсистем світової культурної спадщини.

У питаннях сприйняття культурної спадщини як цілісної системи досі відсутня єдність поглядів науковців, попри те, що проблеми вивчення культурної спадщини мають давні філософські традиції. Тут варто погодитись із висновками А. О. Мазанкової про те, що сучасне розуміння культурної спадщини формувалося поступово. На початковому етапі воно мало вигляд абстрактних роздумів про культуру взагалі, й тільки з часом культурний спадок було виокремлено всамотійний об'єкт дослідження [3, с. 8].

Варто зауважити, що загальне ототожнення понять “спадок”, “традиція” та “культура”, яке, на наше переконання, є необґрунтованим, мало місце у наукових працях таких вчених, як А. Кребер, К. Клакхон, Р. Лінтон, Дж. Мурта ін. Помилкову концепцію сприйняття культурної спадщини як анахронізму культури, що гальмує суспільний розвиток, було запропоновано російськими вченими Л. Кшивицьким і К. Добровольським, які зазначали, що низка явищ культури, успадкованих народом, є абсурдом, а інші отримують повністю нове радикальне визначення. Зовсім іншу позицію щодо сприйняття культурної спадщини, як залишку культури, що має цінність для нащадків, висловлювали С. Оссовський, Б. Суходольський, М. Головинський, Е. Гуссерлемта ін.

У контексті історичного сприйняття поняття “культурний спадок” варто констатувати, що воно досить широко застосовувалося у наукових працях XIX століття. Зокрема, це стосується праць Т. Гоббса, Д. Дідро, Г. Гегеля, Ф. Ніцше, О. Шпенглера, Н. А. Бердяєва, А. І. Герцена, М. Я. Данилевського, П. Б. Струве, В. С. Соловйовата ін.

Метою представленої праці є обґрунтування на основі аналізу базових напрацювань культурології та історичної науки загалом норм, пов'язаних із визнанням культурного спадку українського народу єдиною, нерозривною та цілісною єдністю елементів культурної спадщини, невід'ємним структурним елементом світового культурного надбання.

Одним із базових, проте й досі найбільш невизначеним елементом у галузі історії культури, є поняття культурної спадщини. Це поняття та визначення його дефініції залишається дискусійним. Як наслідок, дискусійним залишається й поняття не лише світової культурної спадщини загалом, а і спадщини українського народу, зокрема.

Маємо констатувати, що за висновками вчених таке базове поняття, як культурна спадщина, на сьогодні в історичній науці є однією з “найбільш розмитих категорій” [4], хоча загалом культурний спадок сприймається як “частина матеріальної та духовної культури, створеної пращурами, випробованої часом, переданої наступним поколінням як певна цінність, що заслуговує на повагу” [5].

На думку Л. І. Клімова, не дивлячись на те, що більшість музейних досліджень, як таких, що перебувають у площині теорії, так і націлених на аналіз практики, зачіпаючи розгляд категорії “культурний спадок” тим не менш не можуть надати єдиної дефініції цьому поняттю, саме через відсутність єдиного підходу, адже зміст виявляється залежним від конкретного контексту та, у переважній більшості, виявляється оказійним [4]. Проте, важливо зазначити, що обов'язковою ознакою будь-

якого об'єкту культурної спадщини є його інформативність, незалежно від того є цей об'єкт матеріальним чи нематеріальним. На нашу думку, саме інформаційний ресурс культурної спадщини й зумовлює її цінність, яка з часом усе більше зростає. В той же час, необхідно відмежовувати об'єкт культурної спадщини від предмету культурної спадщини – її носія, що дозволяє зберегти та передати потрібну інформацію суспільству.

На практиці найбільше значення має безпосереднє вилучення у придатній для сприйняття формі інформації з предмету культурної спадщини, тобто через інтерпретацію чи презентацію. При цьому розумовий процес усвідомлення конкретного матеріального чи нематеріального об'єкту саме як об'єкту культурної спадщини здійснюється через створення певного його змістовного навантаження на підставі структурних і концептуальних характеристик. У той же час ці характеристики не можуть бути надані уособлено, без урахування всієї сукупності культурних та історичних явищ, через які й завдяки яким і було створено конкретний об'єкт культурної спадщини.

Складність і багатогранність культури, феномену суспільного життя й першоджерела культурного спадку, проявляється не тільки через її внутрішню структуру, а й через її історичні форми. Крім того, в історичному процесі культура через об'єкти культурного спадку відіграє важливу функцію у збереженні людського досвіду й напрацювань, що передаються з покоління в покоління. Культуру (культурний спадок) слід розглядати як цінність, у якій знаходить свій прояв сутність людини (індивіду), реальний процес життєдіяльності вусюму її різмаїтті.

На наше переконання неможливо ігнорувати і той факт, що джерелом культура є не тільки реальна дійсність. В суспільстві відбувається послідовний процес розвитку культури, створення культурного спадку, що використовується нащадками для подальшого розвитку культури з наступним створенням культурного спадку нації, народу, людства.

Таким чином, ми маємо говорити саме про системність виникнення культурних явищ, культурної спадщини та культури взагалі, безпосередній вплив попередніх напрацювань для створення нових культурних надбань.

Ми стверджуємо, що культурний спадок треба розглядати саме як систему, тобто сукупність взаємопов'язаних елементів, відокремлених від середовища, яка взаємодіє з ним як ціле [6, с. 5]. При цьому, зазначена система постійно та динамічно функціонує, розвивається, чинить вплив на суспільство та зазнає його впливу.

У сучасних умовах світової глобалізації система культурної спадщини українського народу є структурним елементом (підсистемою) культурної спадщини людства. Проте, саме багатівіковий вплив культурного спадку української нації, як самобутньої, цілісної, єдиної, динамічної системи, зумовив культурно-історичний розвиток нашого народу, який, зберігаючи, використовуючи та застосовуючи цей спадок, здійснював і здійснює його примноження.

Ми вважаємо, що при визначенні ролі участі, значення та впливу культурної спадщини застосування наявного у сучасній науці підходу “від реальної дійсно-

сті” є необґрунтованим. Аналіз роліової участі, значення та впливу культурної спадщини на історико-культурний розвиток нації має носити системний підхід, а сама культурна спадщина українського народу має розглядатися як єдина, цілісна, динамічна система, що взаємодіє з суспільством, впливаючи на нього та отримуючи від нього своє примноження.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Культурна спадщина / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrmap.su/uk-g4/18.html>.
3. Мазенкова А. А. Культурное наследие как самоорганизующаяся система : дис. ... канд. философ. наук : 24.00.01 / Мазенкова Анна Алексеевна ; Тюмен. гос. ун-т. – Тюмень, 2009. – 151 с.
4. Климов Л. А. Культурное наследие как система [Электронный ресурс] / Л. А. Климов. – Режим доступа : http://history.spbu.ru/index.php?chpu=Voprosy_museologii/1819/1844.
5. Культурное наследие: Материал из Википедии – свободной энциклопедии / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
6. Перегудов Ф. И. Введение системный анализ / Ф. И. Перегудов, Ф. П. Тарасенко. – М. : Высш. шк., 1989. – 367 с.

References

1. Konstytucija Ukrainy: pryjnjata na p'jati sesii Verhovnoi Rady Ukrainy 28 cherv. 1996 r. // Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy. – 1996. – № 30. – St. 141.
2. Kul'turna spadshhyna / [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://ukrmap.su/uk-g4/18.html>.
3. Mazenkova A. A. Kul'turnoe nasledie kak samoorganizujushhajasja sistema : dis. ... kand. filosof. nauk : 24.00.01 / Mazenkova Anna Alekseevna ; Tjumen. gos. un-t. – Tjumen', 2009. – 151 s.
4. Klimov L. A. Kul'turnoe nasledie kak sistema [Elektronnyj resurs] / L. A. Klimov. – Rezhim dostupa : http://history.spbu.ru/index.php?chpu=Voprosy_museologii/1819/1844.
5. Kul'turnoe nasledie: Material iz Vikipedii – svobodnoj jenciklopedii / [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa : <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
6. Peregudov F. I. Vvedenie v sistemnyj analiz / F. I. Peregudov, F. P. Tarasenko. – M. : Vyssh. shk., 1989. – 367 s.

Ткаченко И. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры культурологии, Институт философского образования и науки Национального педагогического университета им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), vladimir1303@yandex.ru

К вопросу о системе культурного наследия Украины

Рассматривается культурное наследие Украины как структурный элемент культурного наследия человечества. По мнению автора, применяемый в современной науке подход к анализу “от реальности” здесь неприемлем, а анализ роли, значения и влияния культурного наследия на историко-культурное развитие нации должен иметь системный подход, и само культурное наследие, при этом, должно рассматриваться как единая, целостная и динамичная система.

Ключевые слова: культура Украины, история культуры Украины, культурное наследие Украины, система культурных ценностей Украины.

Tkachenko I. V., Ph.D., Associate Professor of Cultural Studies, Institute of Philosophy of Education and Science of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanova (Ukraine, Kiev), vladimir1303@yandex.ru

On the system of cultural heritage of Ukraine

The article discusses the cultural heritage of Ukraine, a structural element of the Cultural Heritage of Humanity. According to the author used in modern science approach to the analysis from “reality” here is unacceptable, and the analysis of the role, importance and impact of cultural heritage on the historical and cultural development of the nation should have a systematic approach, and the very cultural heritage, thus, should be considered as a single, holistic and dynamic system.

Keywords: culture of Ukraine, the Ukrainian cultural history and cultural heritage of Ukraine, the Ukrainian system of cultural values.

* * *

УДК 94+321.01(477) “1919”

Тонких С. В.
аспірант кафедри історії та археології слов'ян,
Інститут історичної освіти Національного
педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), tonkih1@inbox.ru

ОРГАНІЗАЦІЯ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РАДЯНСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ НА ПОЧАТКУ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В 1919 РОЦІ

Досліджується поетапна, структурована побудова влади на місцях, розкриваються сполучні контролюючі, роз'яснювальні, організаційні, інформаційні аспекти цього процесу, інструменти якими радянська “машина” організувала і нарізувала владу в Україні. Висвітлено такі органи радянської влади як: Революційні комітети – органи надзвичайного характеру, комітети бідноти – як органи тимчасового, перехідного характеру. Зібрано детальну інформацію про функції та інші аспекти діяльності остаточної і постійних органах радянської влади – Рад депутатів та їх виконавчих органів Виконкомів на початковому етапі їх існування. Висвітлено окремі зв'язують ланки між центром і органами влади на місцях: інструктори інструкторських підвідділів НКВС, губвиккомів, повітових виконкомів які надсилалися на місця для допомоги в налагодженні механізмів організації та побудови влади, роз'яснювати законодавчі рішення керівництва країни та ін., а також кореспонденти які були очима НКВС на місцях і повинні були неупереджено стежити за станом справ в закріпленому регіоні.

Ключові слова: побудова влади, влада на місцях, комітети бідноти, Виконкоми, Ради Депутатів, інструктори, Вісник НКВС.

З самого початку приходу радянської влади в Україні розпочався процес формування органів влади як все державних так і місцевих. На першому етапі радянського будівництва, до того, як Радам вдалося налагодити та розгорнути свій апарат влади в Україні, оперативне управління справами міста і, наскільки це було можливим, губернії здійснювали надзвичайні органи влади – військово-революційні комітети (ВРК). Серед численних функцій, що поклалися на ревкоми, було й забезпечення революційного порядку на території, що ними контролювалось. Судячи зі складу ВРК, здійснення ними правоохоронних функцій інтегрувалося з інтересами військової влади, що було цілком зрозумілим в період ведення збройної боротьби з воїнством попередніх урядів чи іноземними військами. Виконання правоохоронних функцій військово-революційними комітетами тісно перепліталося також і з вирішенням завдань цивільного управління [1, с. 35].

Наряду з ВРК та після розпуску їх на територіях де революційне становище вже не вимагало органу надзвичайного характеру організувалися органи цивільного порядку які були направлені на побудову радянської влади на місцях в умовах невоєнного часу, так 28 квітня 1919 року положенням Ради Народних Комісарів приписувалось, до встановлення на всій території України Радянської влади в обличчі Рад робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, в місцях звільнених від влади гетьмана і директорії негайно засновуються волосні і сільські комітети бідноти. Там де нема революційних комітетів і тимчасово до організації Рад з бідноти і середнього селянства вся повнота влади в волостях і селах належить комітетам тутешньої бідноти. В діяльність комітетів входило розподіл хліба, засобів першої необхідності і сільськогосподарських засобів, вилучення хлібних залишків з рук кулаків і багатіїв, а також проведення всіх постанов Тимчасового робіт-